

HISTORIA DEL FIDEL JACOB, LO SERVIDOR MODELO ⁽¹⁾

UNA vegada un senyor que no era noble de naixensa va comprar un poble. Va viurehi trenta tres anys. Molt s'hi divertí y no hi begué pas malament. Avaro com era, no 's tractava ab ningú; sols de tant en tant anava á casa de sa germana á pendre 'l te. Pels demás parents y més encara ab los pagesos, en Poliwannow era un crudel senyor. Maná fueitejar á sa filla y á son gendre y 'ls tragué mitj nusos de casa. Pero al servidor modelo, al fidel Jacob, li feu saltar las dents.

La gent de servey sovint es lo mateix que 'ls gossos. Com més forts son los cástichs, més estiman al senyor. Aixís fou en Jacob ja de jove. Sols coneixía duas alegrías: alabar, guardar y cuydar al senyor, ó bressar dolsament á son nebot en sos brassos. Abdós poch á poch s'anaren fent vells. De cop, al senyor se li feu mal als peus. No hi hagué cap remey que servís; no podía caminar. No podía fer broma y emborratxarse com avans. Los ulls brillan encara, las galtas son vermellas, rodonas las mans, blancas com sucre, pero las camas son com mortas.

Lo senyor está quiet, ab la roba de dormir, malehint la seva amarga sort. En Jacob li fa companyía y 'l senyor tracta

(1) De la obra de Nekrassow «Qui viu felís á Rússia.»

d' amich y de germá al fidel servidor. Hivern y estiu matan lo temps jugant á cartas; quan fa bon temps marxan á casa la germana; no més hi ha dotze verstras. Encara que es vell, en Jacob cuyda ab carinyo á son senyor y ell mateix lo puja al cotxe, li posa be 'ls coixins y 'l du á casa la germana. Es á dir, fins ara tot anava be.

En Grischa, lo nebot d' en Jacob, va ferse gran; aná á trobar al senyor y se li agenollá als peus:—Voldria casarme.—¿Quí es la promesa?—Senyor, la meua promesa es la hermosa Arischa!—Pero 'l senyor digué:—T' enjego á la fossa!—Ell mateix s' havia fixat en la Arischa, esperant que las camas se li curarian. Per més que l' oncle li pregá pel nebot, ell lo feu anar á servir ab los soldats. Lo fidel servidor s' indigná, se torná com boig y 's posá á beure fins á quedar com mort.

Fora d' en Jacob ¿quí 'n sab de servirlo? Ningú feya res bé al senyor. Feya temps que la gent del servey rondinava; ara aixó atíá 'l foch. Tan aviat havia de demanar per gracia que'l servissen, com los tractava de gossos. Aixís passaren tres setmanas. De sopte torna lo fidel servidor, arriba y s' ajup fins á terra. Li fa llástima, veyéu, lo senyor sense camas; ningú sab cuydarlo com ell:—Vull perdonarte ta duresa de cor, vull dur la meua creu fins á la tomba.

Torna á estar quiet lo senyor ab sa roba de dormir, torna á seure en Jacob als peus de son senyor, torna á tractarlo lo senyor de germá:—Jascha ¿per qué estás tan trist?—Ell rondina. Llavors los dos enfilan bolets en cordills, jogan á cartas y beuhen molt té. Apilan cireras y altrás fruytas pera ferne begudas y al capdevall marxan cap á casa la germana.

Lo senyor seu indiferent y fumant en lo cotxe. Lo sol llú y al voltant tot es vert. En Jacob está trist y sols parla de mala gana; mira la brida; li tremola la má.—Volca'li!—(aixís lo temptá 'l mal esperit). Y ell se senya y diu entre dents:—Deixéume estar, impurs esperits del infern!—Segueix endavant y no diu res més. A la dreta del camí hi ha una timba fosca, que desde fa molt temps es anomenada timba del dimoni. En Jacob hi dirigeix lo cotxe.—Eh, ahont vas?—pregunta ab an-

gunia 'l senyor.—En Jacob no respón. Poch á poch, al pas, van marxant pel bosch sense camí, entre rocas y llenya trençada pel vent. Corren cap al fons los torrents de Primavera y sas ayguas esquitxan y roncán. Lo cotxe s'atura; tocant als cavalls hi ha un bosch de pins.

En Jacob, no fa cap cas del senyor; desenganxa 'ls cavalls. —Lo senyor gemega y prega á n' en Jascha, que está esgroguehit y tremola. En Jacob prou sent las promesas y juraments, pero no més somriu ab ayre de burla:—Has trobat un assassí! pero, encara que jo 'm taqui la mà ab un assassinat, tú no has de morir encara! No!—En Jacob s'enfilá á un pí. Lliga la brida al cim ben forta, se senya, fica 'l cap á la baga, mira al sol y 's deixa caure. Deu ¡quin terrible cástich! Ara 'l criat penja ben aprop del senyor y 's balandreja. Lo senyor se revolca en lo cotxe cridant y gemegant; sols li respón lo ressó. Aixeca 'l cap y esforça la veu, pero es en va son cridar. Una boyra blanquinosa va tapant la timba del dimoni com si fos una mortalla. Al voltant se fa fosch; sols bellugan los duchs sense fressa y tocan lleugerament la terra ab sis alas; no 's mou una fulla. Se sent lo soroll dels cavalls que menjan y 'l só mitj apagat dels picarols. A dins del bosch espés, ara, com si fossin los d' un cavall de vapor, llueixen dos ulls rodons de foch. Tota mena d' aus volan per allá y s' abaixan á terra no lluny del cotxe. Demunt del cos d' en Jacob crida un corb. Sentiu!—Ara s' hi acostan los corbs á cents!—Lo senyor gemegant los amenassa ab la crossa.—Quin cástich més terrible! Ha d' estarse allí tota la nit. Sos gemechs allunyan als aucells y als llops fins que al dematí lo troba un cassador. Al arribar á casa, tot abatut, feu:—Castiguéume! castiguéume! He pecat molt!—May oblida al fidel Jacob; de segur que se 'n recordará d' ell fins al dia del judici final.

A CATALUNYA

POESÍA DEDICADA AL PRESIDENT DEL «CENTRE CATÓLICH DE SANT
HILARI SACALM», EXCM. É ILM. SR. D. JOSEPH MORGADES Y
GILI, LLEGIDA EN LA FESTA ARTÍSTICA CELEBRADA EN DIT CEN-
TRE LO DIA 23 D' AGOST DE 1897.

La fé dels teus pares—lo nom dels teus avis
ja n' es desterrada—ja no 's veu enlloch;
no n' ets Catalunya—regina de sábis
ni d' héroes tampoch.

No tens ja la ensenya—ceptre ni corona
no tens furs ni usatjes—ni lleys ni costums;
tampoch ets comptesa—joh gran Barcelona!
ni tal nom presums.

Ta testa no mostra—ja la barretina
tampoch l' espardenya—no calsa ton peu;
la faixa que portas—no n' es carmesina
ni 'l trajo n' es teu.

No tens naus veleras—en terras llunyanas;
devant de ias costas—tampoch cap ne tens;
si algunas n' oviras—no son catalanas
portan altres vents.

Ta parla tan bella—ja n' es abolida
ni s' ou en les aules—son tendres accents;
un' altra d' estranya—se ne 's establida
que tu no comprens.

D' aquelles grans illas—qu' un jorn conquerires
ab sang de les venes—d' en Llúria ton fill
ni una te 'n resta—ni una n' oviras
per ferte d' espill.

L' Atenas altiva—de tu no 's recorda;
ab tu ja no pensan—Naples y Milá;
la bella Sicília—se 't fa també xorda
ni 't gosa mirá.

Ja no tens qui t' aymi?—no tens qui t' estimi?
oh noble compesa!—tu 't vas acabant?
ni un sol fill te resta—que 'l teu cor t' animi?
vas agonitzant?

Freda y corsecada—en un llit d' angúnies
¿mos ulls han de veure—ma patria d' amor?
y propers ja 's veuben—los teus últims días?
roblerts de tristor?

¡Adeu Catalunya—dels segles fort arbre!
Ta vida s' acaba?—del mon ja te 'n vas?
Y aviat en la fossa—tan freda de marbre
reclosa serás?.....

Y quan lo temps passi—y quan algun dia
ta tomba contemplin—aquells que vindrán
¿aquí la comesa—que mitj mon regía,
reposa, dirán?.....

Mes no, Catalunya.—no pots morí encara
molts segles te quedan—de vida y grandor
de fills que t' estimin—tornarás ser mare;
«qu' un poble no mor.»

Del sol de ta vida—la llum esplendent
tot l'espai omplena—arreu somrihent;
nissaga dels Jofres—altre cop potent
serás renaixent.

D'entre mitj sas rimas—la Seu d'en Oliva
hermosa s'aixeca—com blanch colomar;
bressol de la patria—mantent sempre viva
de la fé la llar.

Y ab n'ella escalfa—del nin que somnia
dormint somni d'àngel—son tan tendre cor,
y aixís restablida—veurás algún dia
la patria y l'amor.

¡Ay Prelat lo bon Prelat!
qu'en lo front porteu la mitra
de la bella Seu de Vich
pur jardí que 'ls cors encisa...
¡Ay Prelat lo bon Prelat!
Catalunya, la captiva,
plora llágrimas de sanch
prop l'abím de sa ruina...
Vos teniu lo bálsam dols
per fer pellar sas feridas:
restablint lo seu bressol
la'n tornareu á la vida.

IGNASI ROVIRA COLL

N' ARMENGOL DE LAS ANELLAS

1093 - 1102

I

Jove encara, en la edat bella
dels plaers y del amor,
cada vespre més arrugas
se troba lo comte al front.
De dia plany y sospira
tan bon punt se troba sol,
cada nit agitats somnis
venen á trencarli 'l son;
y si la esposa adonantsen
l' incita á que li obre 'l cor
ó li pregunta gelosa
de que está tant concirós,
ell roda lo cap, la abraça
estrenyentla al pit frisós,
la besa, somriu y allunya's
confós barbotant un nom.
Aquest nom á la comtesa

si 'n costa d' horas y jorns,
de mesos y fins d' anyadas
d' un viure trist y anguniós!

—Mon espós, jo visch gelosa,
gelosa d' amor, espós.—

Quan ell la sentí queixarse,

—Jo visch anyorant, respon.

—Un altre amor donchs s' abriga
en vostre pit, n' Armengol?

—Un altre amor, muller meva,
lo més gran que hi haja al mon.

—Y á mi m' ho diheu, quan peno
si no so al vostre redós,
á mi que m' heu feta mare
dels fillets del vostre cor.

—Molt més dech á 'n ella.

—Encara

li debeu més!

—D' ella soch;

mos estats, la vida, l' ànima
daria per ella ab goig!

Ay, esposa benvolguda,

no n' esteu gelosa, no,

qu' es la pàtria á qui jo anyoro

¡pàtria meva del méu cor!

Vos que may des que nasquereu

de Valladolid lo sol

no heu deixat, ni figurarvos

podeu lo que sufresch jo.

Balaguer, ciutat comtesa,

dels meus sepulcre y bressol,

Deu vulla que sens reveure't

no acluqui mos ulls la mort.

—Y qui us priva de tornarhi,
espós?

—Lo Rey d' Aragó,

al qui á no ser pel baptisme

hauria arrencat ja 'l cor.

D' ell una ofesa jo 'n guardo

sabuda dels dos tan sols,

y fugint de sa presencia
que 'm tentava á fe' una mort,
desterrat visch de la terra
hont he vist florir mos jorns.
—La fel d' aquesta anyoransa
jo endolciré, mon espós,
jo faré ab mas alenadas
desarrugarvos lo front.
—Vos y 'ls moros podeu ferho,
si á Deu plau y á mon patró;
ja es aixó l' únich que puga
donar á mos dols conhort,
y demá vaig á la guerra
per tastar aquest consol
demá parteixo á la guerra
ab la gent del Rey n' Anfós,
á desfogar tota l' ira
qu' está esborzantme lo cor,
y si no puch de sanch mora
lo riu Segre tornar roig,
los jardins d' Andalusia
faré per deixarne xops,
tan xops que 'ls vapors que llensin
ensopescan mos recorts.
--Anáuhi, diu la comtesa,
ab Deu y 'l vostre patró,
anáuhi, mes... tornéu prompte,
tornéu prompte, mon espós.

II

Allá va, corra que corra,
fent vergonya al mateix vent,
aquell cavallé' á qui diuhen
n' Armengol comte d' Urgell.
Volgué Deu fos mal manada
la pau que tingué ab los séus

lo Rey d' Aragó fins ara,
y com val tant com un rey,
avans que sanch cristiana
tregués á la espasa 'l tremp,
del rey n' Anfós de Castella
posarla volgué al servey.
Per çó Córdoba la mora
brillar com un llamp la veu,
per çó ab ella de sas iras
se desfoga 'l cavaller.
Allá va, devant los moros
calcigats per son corcer,
castellans y lleonesos
escapsant darrera seu,
y tant á sos cavalls punxan
y 's llansan al combat cechs,
que si corrían, ja volan
com si un huracá 'ls portés.
N' Armengol tot corrent crida:
—Cans d' Alá, per qué lladreu,
si al tenir la presa á vora
fugiu com poruchs anyells!
De que us val aquell Profeta,
ni l' ajuda de tants cels
com en sas faulas en premi
promet dar á sos crehents!
Qué vos resta del coratge
de las feras del desert,
si ni goseu plantar cara
á un grapat de cavallers!—
Y corra y fereix y mata,
y porta per tot arreu
la agonía ab la mirada
y la mort ab son acer,
fins que de Córdoba 's troba
devant lo portal mateix,
á l' hora que á surtí' anavan
los de dins á ajudá' als seus.
Tantost n' Armengol hi arriba,
las duas anellas pren,

y aguantant closas las portas,
diu així á sos cavallers:
—Feríu, valents de Castella,
ni sols un viu no 'n deixeu,
que jo aguantaré las portas
perque no 'n surte cap més.
No perdoneu als que tingan
la barba blanca, mateu;
no us dolgan las testas jovens
hont la barba tot just neix.—
Y l' un derrera del altre
anavan moros cayent,
com á la tardor las fullas
dels arbres al buf dels vents.
Quan los vensuts ja tots jeyan,
fent un esforç lo d' Urgell
de las anellas tirava
fermant á la porta 'l peu,
y al saltarli en quatre trossos
los brassals, aixecá al cel
los brassos y las anellas
que portá al rey en present.
—¿Qué portau aquí, lo comte?
—Aixó que als moros he pres.
—Féulas clavar á la porta
d' algun dels vostres castells.
—Per Deu! que tinch de compláureus;
y aixís, si á trucar may ve
la patria, al seu truch las armas
punyirán sempre 'ls d' Urgell.

III

Per lo plá de Mayeruca,
cubert d' arbossos y pins,
va de camí ab tres cents homens
lo comte d' Urgell, tot trist,

la espasa envaynada, 'ls brassos
plegats y 'l cap baix al pit.
No pensa, no, ab la comtesa,
ni tampoch ab los seus fills,
ni ab batallas y conquistas,
ni ab l'odi dels enemichs;
fa onz' anys que lo ab que ara pensa,
en pau, guerrejant, dormint,
no 'l deixa en repós un' hora,
no 'l deixa un moment tranquil,
y la voluntat prenentli
li malmena los sentits.
¡Ay! si aixís no fos, veuría
ara com ara lluhir
d' una parada de moros
l' armeig, á prop del camí,
amagada entre 'ls arbossos
d' un bosch molt espés de pins;
mes ara no se 'n adona
fins que al trot es embestit,
y al traure ab los seus la espasa,
ja 's troba tancat en mitj
d' una muralla de ferro
que per punts se va enxiquint.
Onz' anys qu' anyora la patria,
onz' anys que 'l Segre no ha vist,
y ara, en onz' anys, ara es l' hora
que ho sent més.

—Companys, morím,
morím matant, mentre 'ns reste
de sanch un sol escorrim!—
Y en las montanyas vehinas
del combat sona 'l brujit
los aucells fujen en l' ayre
xisclant tots espahordits,
y al entorn del valent comte
n' Armengol, un remolí
d' africanas simitarras
se veuhen dringá' y lluhir,
l lensant ruhentas espurnas,

escuts y capells ferint,
com lo mall damunt l' enclusa
al caure y al retentir.

Lo d' Urgell de sa maynada
als més braus caurer ha vist,
á trossos espasa y llansa
s' han escapat de sos dits,
lo cavall li jau en terra,
té 'l capell partit pel mitj,
la destral tot' ella oscada,
la vida á punt de finir,
y encara s' aguanta y crida
y fereix y fins somriu;

y es que al sentir á glopades
la sanch de son cos fugir,
agonejant, ab la patria
pensa sols, fins que fa un crit
de ¡Catalunya! y rodola
plá y montanyas fent tremir.

Quan son cap dins una capsa
rebé 'l Xech dels sarrahins,
exclamá:—Avuy farán festa
lo Profeta y las hurís.—

La comtesa aquella nova
la rebé ab plors y sospirs,
y 'l bateig de l' orfanesa
ab plors va doná' á sos fills.

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

LA REYNA CATIVA

(Cansó elegíaca)

(A MON AMICH LO LLOREJAT POETA RVNT. AGUSTÍ PUYOL Y SAFONT)

Jo tenía una corona
que lluhía per dos mons;
de millors lo Cel no 'n dona
á cap més de las nacions:
dins la terra y dintre l' ona
rumbejada l' ha 'l front meu:
¡Poble meu!
¿qué s' ha fet, donchs, ma corona?
donchs, ¿qué 's feu?

Un hermós ceptre tenía,
lo més poderós del mon;
quan ma destra lo brandía
tot rey abaixava 'l front;
llavors prou que l' obehía
tothom á ma forta veu:
¡Poble meu!
lo ceptre que jo tenía,
donchs, ¿qué 's feu?

Jo tenía una senyera
que ombrejava á terra y mar:
al combat sempre dreta era,
ningú la vejé abaixar:
may mor qui á ella s' arrecera,
¡son emblema era la Creu!
¡Poble meu!
¿ahont es are ma senyera?
donchs, ¿qué 's feu?

Jo tenía una fillada
maynada de braus Sampsons;
sols al véurela irada
tremolavan las naciones;
¡cóm floría inmaculada
ma fama darrera seu!
¡Poble meu!
¿ahont es eixa fillada?
donchs, ¿qué 's feu?

A cap poble 'l sol llum dava
que mon nom no conegués,
y *ni un peix al mar nadava*
que mas Barras no dugués:
tothom qui de mí parlava
barretada 'm feya arréu:
¡Poble meu!
la gloria que m' enlayrava,
donchs, ¿qué 's feu?

Gran veyentme y tant hermosa
un rey m' oferí son cor;
me pregá que fos sa esposa,
prometentme etern amor...
y ¡ay! lo tálem hont me posa
la presó es hont me veyéu!
¡Poble meu!
¡ay! veyentme assí plorosa,
donchs, ¿qué feu?

La corona que perdía
d' espinas se m' ha tornat;
mon ceptre se convertía
en cadenas de malvat;
la fama y la gloria mía
ja es injurias y menyspreu:
¡Poble meu!
per tornarme 'l que perdía
res faréu?

JOSEPH CONDÓ, PERE.

Gabassa, 27 Juny 1896.

MALALTÍA DE MORT

La calor augmenta; lo sol envía sa caldejada pluja de llum que banya de ple á ple tota la encontrada; los cigalons cantan mandrosament en las polsosas socas dels arbres del camí, y 'l cel, seré, pur, blau, hermós, no dona cap senyal de propera mudansa.

Y allá, en un reconet, la solitaria masía serva en son sí, com la petxina á la perla, la tendra donzelleta de galdas de cera y mirada trista, presa de greu malaltía que poch á poch la empeny cap al sepulcre.

Y ella no s' ho pensa pas, no. Sovint parla de projectes, per quant guarirá, projectes matisats de rosa y blanch, purs com sa pensa y hermosos com sos ulls.

¡Pobreta! aquella tos tan fatigosa, fonda, molt fonda, que li enrogeix las galtonas ab cambiants de rosa clar, que li infla las venas, que la aclapara després ab un abatiment pregon, prou diu á las claras que es tos de un mort, d' un mort que respira encara ab respir de tomba.

Ni metjes, ni remeys, ni ciencias poden detenir lo curs del mal. Silenciós y actiu va treballant, treballant, sense parar, demunt del cos feble de la donzelleta com lo vern verinós en lo cálzer maculat d' una flor esquisida.

Y roda 'l temps y passen los mesos y 'l sol ja no xardoreja com avans y s' escursa 'l dia.

Ja no cantan los cigalons per las rocas, los aucells fugen del lloch de sos amors á novas terras, la naturalesa besa ab bes apagat fullatges y flors, que s' esgrogueixen y mustigan y la tardor pas á pas va devallant per la serra.

Y la malalta contempla tot aqueix mudament ab mirada d' infinita tristesa, ab aquella melangía que sols sent qui du la mort per companya. De sos ulls rodolan duas llágrimas cara avall.

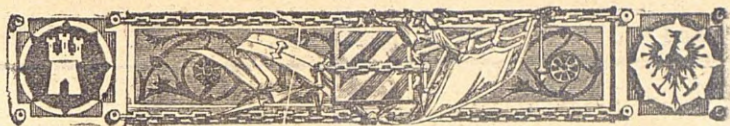
Y arriba l' hivern y ab ell una gelor que espanta. No hi valen finestras y porticons, que 'l fret se filtra per tot arreu; no hi val la foguerada de la llar, que 'l fret la entebiona y no dona virtut; no hi val la roba groixuda ab que s' embolcalla la casi-morta, que l' hivern se complau en refregarse per sa pell entumida y rugosa y la besa tota de cap á peus. ¡Quina besada!

Es matinet, molt matinet. Un cop de tos seca, d' aquella tos que ressona dins del pit com dins d' una cova, deixonda á la vetlladora. S' acosta á la malalta. ¡Correu, correu, que se 'n val son sas exclamacions. L' hivern ha extés sas alas demunt del llit, acota 'l cap blanch de neu y la besa. Es son bes lo més fret que ha sentit tota la vida; 'l bes de la eternitat!

Duas batzegadas y queda enrampada. Quan arriban á la arcoba 'ls de la masía ja es difunta.

Un sol malaltís, de febles raigs, surt peresosament per la cresta del Puig-pelat y envía sa llum que s' aplanu sobre la morta. En la cara d' aquesta s' hi dibuixa una rialla de consol. Lo bes del astre-rey ¡que n' es de diferent de l' altre!

J. NOVELLAS DE MOLINS.

A DON JOAN CABANYES

HEREU DEL ANTICH CASAL DE SOS PASSATS EN LO POBLE
D' ARGENTONA

L' aliva grandesa 'm plau
de ta històrica masía,
preuhat joyell de l' avior,
bell recort de mellors días:

Jo ab respecte acoto 'l cap
baix sas parets ennegradas,
segelladas per lo foch
de las balas enemigas;

Jo admir l' estrado d' honor
hont la tradició n' esplica,
que al invicte Carles Quint
li 'n doná franca acullida;

Mes á la lley del meu cor
altra bellesa l' encisa,
y es... de son xich mirador
la centenaria englantina.

Envers la cambra nupcial
son vert brancatje 's destría;
gemat dosser estrellat
de floretas nacarinas:

Niu polit de papallons
que hi follejan ab s' aymía,
encenser que vers l' espay,
llensa á dolls sa flayre fina.

Si parlés son tronch feixuch
¡quantes coses nos diría
d' esposos enamorats,
de jovencels y de ninas!

¡Del Afra, model y espill
de las damas de valía,
que ab l' aroma de sas flors
vers al cel, ha fet la vial!...

.

¡De te guardi de mals vents!
¡oh centenaria englantina!
ornament del bell casal,
de la vall Argentonina!

DOLORS MONCERDÁ DE MACIÀ

Argentona, Agost de 1897.

Á LA VERGE DEL CLAUSTRE DE SOLSONA

I

Cansat estich, ¡oh Mare! n' he fet llarga jornada,
á l' ombra de ton Claustre jo vinch per reposar;
un jorn cercantne dítas prenguí lleuger volada,
mes ellas no pogueren mon cor aletejar.

Del mon la via asprosa ¡bé me n' ha dat d' espinas!
Lo pler ja fel me 'n serva després de llit molsós;
perxo vinch á eixas serras plujím de llums divinas
arreu deixant tenebras, fugint del erm fangós.

Ab lo cor fet á trossos y ab l' ánima transida
avuy vinch á tas plantas ensemps orfe y catiu;
m' agradan eixas concas que vessan llum y vida,
aquí tot m' enamora, aquí tot me sonriu.

Un jorn, quan nin encare d' ull blau y testa rossa
genolls flectats en terra devant de ton altar,
la bona de ma mare propera ja á la fossa
ab ulls negats en llágrimas aixís me va parlar:

—Un temps fou esta imatge dels reys Goths venerada
en un senzill santuari baluart de fe y d' amor,
y après creixent dels árabes la fera torrentada,
dins d' un pou l' escondiren sos fills ab greu dolor.

Després de valents gestas la plassa de Solsona
recuperá altra volta En Lluís lo Bondadós;
y ja en sos murs brillava com en triomfant corona,
del sant Martre del Gólgota lo símbol victoriós.

De nou s' aixecá 'l moro ab infernal cridoria,
mes Seniofred lo comte arreu alsant fortins,
vencé al alarb ferotje, y al crit de la victoria
ja Celsa 's mirá lliure del jou dels serrahins.

Un cop finí la lluyta, s' esvaní la tempesta,
Setelsis mostrá ufana sa espléndida vivor,
los fills tots s' enjoyaren cantant himnes de festa,
mes ¡ay! que 'ls hi mancava l' alé revivador.

De bon matí una mare boy trista y dolorida
carrers y camps creuhava cercant son aymat fill;
mes ¡ay! que no 'l trobava la tórtora ferida,
los ulls ja no oviravan de sa ánima l' espill.

Corrent volá al sant Claustre y allí escoltá ab sorpresa:
no plores que m' alena l' amor d' un Serafi;
la mare restá muda de goig tota cor-presa,
be prou la va coneixe la veu qu' ella sentí.

Després á la esperansa tornada y á la vida,
lo fet va pregonantne llur pit batent d' amor;
llavors la noble Celsa sentí 's enorgullida,
y al descobrirs l' imatge ab pura fe del cor.

¡Miracle! exclamá 'l poble; y ja per llur Patrona
ab himnes d' entussiasme tot d' una l' aclamá;
desde llavors Setelsis cenyí noble corona ..
lo sech que al front va ferli l' infern may borrará.

D' ensá han vingut reys, comtes, deixantne sas riquesas
y llurs blasons y timbres de son altar al peu;
segueix tu sas petjadas, que 'l mon ab sas promesas
no esfulli la flor mística que en ton cor plantá un Deu.

Així 'm digué ma mare un jorn ab greu tristesa,
y après clogué sos parpres lo bes fret de la mort:
d' ensá jo sempre ploro gemint en l' orfanesa,
tu sols, oh Mare mía, pots darme 'n dols conhort.

Jo be 't coneix, oh Verge, coneix aquestas serras
bressol de ma infantesa, florit tálam d' amor,
mos ulls vers ellas flecto perdut en llunyas terras,
puig sempre en ellas trobo consol per mon dolor.

Aquí al rasser fresquívol de ton temple, oh María,
en lo meu cor hi sento més vida palpitant,
ab dols plany de ternura, jo 't jur, oh Mare mía,
que teus ne serán sempre l' amor y 'l meu cantar.

Aquí al peu d' eixas serras més pur l' ayre respiro,
las flors son més ufanas, l' atzur es molt més blau,
més llum los estels rajan, mes prop lo cel oviro,
del mon los plers me 'n semblan rebuig del negre cau.

Jo goso quan la fosca cayent sobre eixa plana
te don com l' aucellada son últim bes d' amor;
llavors mon pit respira y ma ánima cristiana
al cel eleva un himne, dols plany fugit del cor.

Be 'm plau veure com seuhem cansats de llur jornada
á l' ombra de ton Claustre mil fadigats romers;
m' es grat á los fills veure de tota eixa encontrada
quan ab flors boy boscanas te 'n formen bells dossers.

Qué dols me n' es sentirne la veu de la campana
quan tot l' entorn deixonda y 'm dú prop ton altar;
llavors lo cor se 'm núa, y joh Verge soberana!
cap mot no poguent dirte res més faig que plorar.

II

Ja sé que tens de comtes y reys la pedrería,
mes jo al peu del trono pera plorar sols vinch;
un cor puch oferirte, donchs prenlo, Mare mía,
¿qué més puch darte, oh Mare, si ni or ni joyas tinch.

Tú 'm donas en la terra l' alé de la esperansa,
tú vius blanca coloma dins un racó del cor;
ton nom m' es á tot' hora de dolsa recordansa,
ton nom es, oh María, tota una historia d' or.

Per ton amor volaren del Bruch en l' aspra serra
tos fills valents y nobles, nissaga de guerrers,
y á foch y á sanch lluytaren al ohir lo crit de guerra,
ansiant sols la victoria per durten sos llores.

A cada brau proesa per tú un llor conquerian;
llavors que be amparares á aquells nobles capdills,
ab ton amor nodrires cent cors que desfallían,
ab ton alé salvars la vida de mils fills.

Tots los seus llors y palmas, d' amor rica penyora,
á tas plantas deposan lo sabí y lo guerrer;
l' infant boy confegintne ton dols nom ne mormora
y ans de deixar la platxa t' invoca 'l mariner.

Lladurs y Olius son perlas, safirs de ta corona,
com guayta en llur torratja ne vetllan ton joyell,
Llobera vers ton trono los pobles escalona,
ta ensenya al cim n' ostentan los murs de Castellvell.

Fes donchs, oh Verge mía, que á aquesta terra aymada,
s' embaumi y la perfumi l' incens de ton amor;
si ab ta divina planta ne fou un jorn sellada,
fes qu' aquest amor grabin tos fills dintre son cor.

¡Oh Verge de mos somnis! accepta est homenatge,
y del meu cor arranca del vici fonda arrel,
perque al finir la via de mon peregrinatje,
de ton amor en alas m' enlayri fins al cel.

Fes que més amunt puji d' hont l' áliga reposa,
y que per mi 'l teu trono ne sia escaladís,
aquí pres en cadenas mon esperit no gosa,
aquí no hi veig somriure ton ull sempre blavís.

Y quan de ma existència n' arribi l' hivernada
per tú sols vull ne sia lo meu darrer sospir,
ilavors, oh Mare mia, no 'm neguis ta mirada,
fes que pugui en ta falda la son del just dormir.

PERE BALETA y GASULL.

VICENS PERIS

1521 — 1522

I

Son mantell sobre Valencia
un jorn la discordia estén
y una espurna de sa teya
tots los cors inflama prest.
Eixintse l'orgull de mare,
sobre 'l poble posá 'l peu
y 'ls escuts de la noblesa
embrutí ab fanch dels carrers.
Lo dot que un jorn á Valencia
doná en Jaume, aquell bon Rey
que conquería realmes
per fer pobles de lliberts,
propí d' ella la noblesa
en mal punt se 'l volgué fer
ja qu' agermanantse 'ls pobles
s' han alsat per tot arreu.
—Fillets meus de mas entranyas,
á reveure, adeu muller.
A sos fills crida la mare;
bort de patria es qui no ho sent.
No vull qu' al partir las armas

resti la meva al armer;
just es que qui del pá menja
llaure 'l camp de sos hereus.
No vull, si esclaus mos fills viuen,
que 'm puga culpar cap d' ells,
ó viurán com los seus avis
ó abatuts jo no 'ls veuré.—
Així en Vicens Peris deya
abrassant fills y muller
y montant son cavall negre,
com un llamp se 'n va corrents.
Las novas que primé' arriuan
Valencia ab grans festas reb,
dels germans ja la bandera
Xátiva desplega al vent.
Poch després sobre Gandía
ab grans forsas va 'l Virrey,
la meytat dels que hi anaren
ja no 'n tornarán may més.
Missatjer qu' ha dut la nova
diu que Gandía s' ha pres,
que 'ls morts qu' en lo camp restaren
sols pot contarlos un Deu.
Que 'l Virey y 'l Duch fugiren,
lo Comte Oliva també,
deixant armas y banderas
y cavalls per tot arreu.
Per tals novas, las campanas
al ventar dalt de la Seu,
passeja en triomf lo poble
per Valencia al missatjer;
y á l' hora, ab los ulls plorosos,
diu una mare als fills seus,
de genolls devant la Verge
Regina de terra y cel:
—Preguéu porque al pare us torne,—
y al cap d' un xich afegeix,
fentlos juntar las manetas,
—preguémlí pels morts també.

II

Dos mil soldats de Castella
á Valencia han arribat,
per ajudar la noblesa
que res pot contra 'ls germans.
Com un torrent, per lo regne
Turia avall s' han escampat,
l' una má ab la teya encesa
y ab la llansa á l' altra má.
Tantas vilas han caygudas
que lo compte ningú 'n sab;
fora Xátiva y Alcira,
tot lo regne han guanyat ja.
Al veureho en Perís, la espasa
lluny de sí ab rabia ha llensat,
y diu: — Vaig á alzar Valencia
ó á ferme llevar lo cap.
Qui 'm vulla seguir que vinga,
dret á Valencia, germans,
á degollar la llopada
dintre mateix de son cau!
—No faréu vos tal follía
ó en presó seréu ficat.
—Mort potser, que mentres visca
hom' del mon no farà tal.
—Lo Virey te sis mil homes.
—Contra tots sabré lluytar.
—Moriréu.

—Per molts que sian
matarme un sol cop podrán.—
Dematí dematinada
d' Alcira en Perís se 'n va,
ab sobras de cor y ab falla
de germans que comandar.
Totjust la muller abrassa,
cridan á l' arma 'ls tabals,
y las campanas aixordan

desde 'l cim dels campanars.
Quan sab lo Virey que tenen
á en Peris dintre ciutat,
espahordit de la empresa
ní que fer solzament sab.
Crida l' Eixarch, en Zenete
y l' Arquebisbe al palau,
perque ab llurs concells l' ajudin
á sortir d' aquell mal pas.
Mentre estan en aixó, 'ls nobles
aplegantse á la Cort van
y 'l carrer de Gracia s' ompla
gom á gom d' agermanats.
Sí volen a en Peris pendre
la sanch te de corre á mars.
lo carrer de casa seva
conquerir-lo pam per pam,
ja que fins rochs del riu Turia
dalt dels balcons han pujat
y han desguarnidas de teulas
las casas d' aquells voltants.
A mort te de ser la lluyta,
á mort, Deu del cel, será,
que de no, no parlaria
lo capdill com va parlant.
—Sí vol Deu que d' esta empresa
no puga á la fí arribar,
sí de tu separá 'm d' hora
es la seva voluntat,
pensa, muller, que á trobarme
un jorn allí dalt vindrás,
hont tenen son trono y regnan
l' amor y la llibertat.
Si avuy per allí parteixo,
ensenya á mos fills sent grans
lo noy á seguir mas obras,
la noya á fe' 'l que tu fas.
Y si may sa cara negra
á mostrarvos ve 'l mal fat,
penséu ab mí y per guarirvos
m' asseuré al vostre capsal.—

Y una llàgrima que ardent
per sas galtas va rodant,
á sa muller dona á beure,
que pel coll lo te abrassat.
Ploran sos fills, agafantlo,
y plors y besos tornant,
tantas cosas volen dirse
que ni un mot saben trobar.
Y així están fins que pels vidres
passa la claror d' un llamp,
sona un tró, y en Peris salta
corrent foll escala avall.

III

Forajitant per la boca
torrentadas d' odi y foch,
y pels ulls flamas de l' ira
que vessant va de son cor;
las unglas torcent pel ferro
de la llansa y sobre 'l front
flamejant l' infern, la rabia,
lo desitj d' esclafá 'l mon;
com á la falda de l' Atlas
acorrallat lo lleó
pels fills de l' Africa ardent
que volen junyir son coll;
aixís cercat dins ca' seva
en Peris, lo guardador
dels privilegis del poble
y ardent flagell de traydors,
aixís, atronant los ecos
de la cambra que l' enclou,
los seus á lluytar anima,
l' infern regirant dels oyds.
—Germans; arribada es l' hora
de jugar lo tot pel tot;
ó demá lo comú es lliure,
ó demá lo comú ha mort.
Famolechs, just á la porta,
per posar al poble un mos,
ha duyt lo Virrey los gossos,

los mastins del collar d' or;
y han jurat que ab la sanch nostra
han de fer á plassa un gorch,
los cavalls per abeurarhi
del soberch Emperador.
Germans, á baix nos esperan
ab lo *Rat penat* y tot;
la jornada de Gandía
tenim de eclipsá' en est jorn.
Segellém ab la sanch nostra
dels butxins del Rey lo front,
tiremlos, si 'l plom nos falta,
las casas, los fills y tot.
Y si Deu las germanías
acabar aquest jorn vol,
morím esquinsant las unglas
dels enemichs dintre 'l coll.
—Aixís sía—tots á l' una
responen, de cridar ronchs,
los menestrals que l' escoltan
com ell mateix d' ira folls,
y al ressó del crit qu' aixecan
fent despertar los canons,
sotraquejan tot Valencia
com si anás á volcá' 'l mon.
Escopetas, picas, llansas,
tot fa feyna, tot respon,
fins las eynas casolanas
trempe de sanch reben per tot.
Ací 'ls infants de Deu ploran,
prega allá lo sacerdot
y atiant á 'n als que lluytan
cridan donas pels balcon;
en terra 'ls ferits encara
s' abrahonan entre 'l foch
fins qu' un cavall ó una pedra
llurs caps fa bocins d' un cop;
y passen horas y punyan
y ve la nit y 's fa fosch
y 'l Virey ab lo pillatge
enardeix sos esquadrons.

¡Sant Jaume! los soldats cridan;
mes Sant Jaume, son patró,
ajuda 'ls penons d' Espanya
per matar moros tantsols;
y mentre esperan debadas
del Virey las divisions,
al apóstol fan llimarias
ab las casas d' aquells vols.
—Fugiu, muller estimada,
fugiu, fillets del méu cor,
que l' infern obra sa gola
y ja 'l cel s' ha posat dol.—
Y ab un fill á la mamella
y un altre agafat al coll,
las trenas al vent llensadas,
fuig un ombra y sona un plor.
Be sembla 'l plor d' una viuda;
Valencia, be plorar pots
qu' ha tocat la darrera hora
d' en Peris, ton fill millor.
Cech del fum, ferit, sens armas,
quan sent cremar lo trespol,
sols á las horas se dona
presoner del guanyador.
Perque la porta ja es brasas,
te de saltar pel balcó;
tantost posa 'ls peus en terra
demunt se li tiran tots.
Un crit horrible, salvatge,
gela la sanch, trenca 'ls cors...
Quí vulla á en Peris coneixer
qu' espere á la fi del mon.
Quan Deu lo cride á judici
fentlo aixecar de la pols,
podréu coneixer la presa
qu' ara fan trossos los llops.
Mes, ay dels Cains llavoras,
ay d' aquells qu' hajan un jorn
furtat la herencia dels pobles,
la llibertat qu' es de tots!

FRANCESCH UBACH y VINYETA.

CADAQUÉS

BESAT per la mar, cercat d'oliveras y clavat sobre crespadas rocas, com á glops de neu sas casas llubeixen blanques enmirallantse al gran espay. N'hi ha una més alta que totes que fa de patriarcal doser y de palau á la Verge del Roser, llensant sospirs á la vehina tempesta, cridant la gloria á la vetlla de festa, vetllant pel poble adormit que té sos fills dintre del mar.

Lo llaveix gronxa 'ls vaixells topantse ab la tramontana y aquí ve la lluyta dels grans elements: la mar indecisa fa ondas arreu. Al horitzó sent la gropada; darrera d'ella resplandeix la llampegada, fent monstruosas visions. Totduna se 'n fa amo 'l llevant comensant la gran ronquera y esclatant las onas ab fort tarrabastall. Als mariners los toca llavors sostenir la gran lluyta contra 'l furiós element y las naus ab desvari s'estremeixen.

De cop calma 'l llevant y entra tramontaneta. La mar va calmantse al compás de las onas. A bordo renaix la esperansa issant velas y flochs. Los mariners desitjan estar en terra pera cumplir sas prometensas á Sant Sebastiá gloriós.

Del *Cap de creus* á la *Punta de la figuera* la mar s'ha volgut ficar endins, rosegant ribas y concas, deixant dins d'

ella la *Encalladora* y ficantse dintre la *Cova del Infern*, escrostonant la terra naixentne *Port-lligat* y l' *Illa Messina*, surantne's *cucurucuc* fins deixarse escorre cap á la costa de *Cala-nants* guarnida de's *cucurucuc de sa Saboya*, de la *Cova dels capellans* y 'l *gos d' aygua*, auant seguint fins á *La Figuera* que parteix los cadaquesenchs dels rosenchs, quedantse Cadaqués fins *Els tres frares* que 'l lliga ab la *Selva*.

Allá á *La figuera* s' hi enfila *El crostonet*, coronant tota la costa de *Cala nants*, y mirant cap á llevant, veuréu *La massa d' or* ó *Safreu* espléndida avans per sa riquesa de coral, fentne rara visió quan hi bat la claror de la lluna que la reflecta al mar.

Lo nom dels cadaquesenchs sempre surará com sas illas voltadas pel mar, deixant glorioses planes en lo llibre de sa historia.

Refugi de náufrechs son vostras platxas dauradas y de toscas rocas com de fusta corcada son paraís pel qui, lluytant contra sa mort, ha pogut posar sos peus sobre vostra terra.

Las *Escorpras* per son color vermell, los *Galls de mar* ab son cant, los *Rufins* per sas punxas verinosas, las *Saupas* per la golosina dels *Bruchs de mar* cauhen en mans dels pescadors; los *Dentuls* ab sa escata enmirallada relluheixen á través de l' aygua...

Tots se passejan per entremitj de las *algas* que al hivern, de tan llargas que son, no deixan calar las *armelladas* lliurantlos del hábil pescador.

Mes avuy estigueu tranquils, passejéuse sense por de cap parany. Es vostra festa, puig es la dels pescadors, es Sant Pere.

Veras ofrenas li fan los pescadors. Los uns li presentan una *llagosta* com á símbol de la pesca y com agraïment d' una bona cullita un rahim que tota la primavera es cùydat per sa patronal festa. Altres, com á gracia de la gran riquesa, li ofereixen un ramell de coral.

Las blancas casas posan á sas finestras las millors y més coloradas robas. Aquellas campanas que ploravan la tempesta avuy aixamplan los cors d' alegría...

Surt la professó seguint la riba y carrers transparentant la mar la claror de las aixas fentne una bellugadissa enlluhernadora. Allá al lluny se sent l' eco dels instruments y de las ga-

las y al passar Sant Pere, dut per quatre homes sapats, tothom acota 'l cap.

Mes, tot lo qu'era alegría avuy s'ha tornat tristesa; los moderns procediments nan sembrat la miseria á nostra costa. L'únich recurs es la emigració á la població de *Cent Fochs*.

JULI VALLMITJANA

Cadaqués 31 d' Agost de 1897.

LOS MÁRTIRS DEL CRISTIANISME

Allá d' allá de las edats passadas
en la espessa foscó l' amor comensa
d' aquellas, de son Deu enamoradas,
ánimas puras d' enaltida pensa.

Aytal com en lo foch se purifica
la finesa del or, y s' hi acrisola,
lo crisol de la mort las santifica
y van al cel ab lo perfúm que hi vola.

Miráulas en tots temps; ellas, més santas
que 'l primer apóstol, á son Deu no negan,
humils li besan las sagradas plantas
y per la ditxa dels vivents li pregan.

Vejéren de Jesús la mort terrible,
y, enmirallantse en est espill puríssim,
creguéren, sols morint, qu' era possible
pagar l' afany de son amor santíssim.

Y moriren. Dessota la velária
de cent cercles romans, la edat antiga
vejé als cristians morir, ab sa pregária
la Mort sempre rebent com bona amiga.

Lo fréstech tigre de la selva hircana,
lo lleó del Atlas y la cruel pantera,
plahers donáren á la gent romana,
de la sanch de tants mártirs fent reguera.

Los vejéren los prohoms del Capitoli
humiliats sentintse en llur grandesa,
y los céssars, dessota de son soli,
s' admiráren sovint de sa bravesa.

Ells havían mirat, caragolantse,
com la serpent que 'l tigre la trepitja,
morir los condemnats, tots redressantse
entre clams del dolor de llur desdita.

Mes morir dols, ab lo somris als llabis
y al cel mirant, de gratitut en mostra,
y dir, ensemps que perdonant agravis:
—Sia, Senyor, si es la voluntat vostra,—

mort era com á premi destinada
solament als que en Deu de cor creguéren,
y aquesta hermosa mort, sublimisada,
Calígula y Neró assombrats vejéren.

Las creus d' afront, las bárbaras teyeras,
de que era l' home ensemps carbons y flamas,
alsant al cel son núvol de fumeras,
entelxinantse com nuosas ramas,

antorxas foren que, al finir los días
d' un imperi afrontós, ilumináren
las saturnals y báquicas orgías
ahont tants céssars llurs ceptres enllotáren.

Y res, res aturá d' amor l' incendi
ab que tants cors cristians junts s' arboravan,
y, ni escarnis, ni afront, ni vilipendi,
ni un mar de sanch vessada l' apagavan.

Sempre aquells mártirs del amor somreyan
á un altre amor, que recordar volían;
sempre crucificat á Jesús veyan,
y, per morir com Ell, tots se dalían.

Sabían que la idea salvadora
de redimí' al humá així 's propagava,
y era la mort sirena encantadora
que, lluny de ferlos pó, 'ls enamorava.

La grandesa de Deu, en son deliri
de dar la sanch per ell, era corona
de raigs del sol y palma del martiri
de las que, eternas, en la gloria dona.

Creyan potser que quan, regint, llumena
en la volta del cel la blanca lluna,
ánimas eran, en la nit serena,
las estrellas, voltantla una per una.

Y aquell ideal de la infinita gloria
de voltar al etern, lluhint ab grandesa,
era 'l terme anhelat de l' alta historia
d' un sacrifici, qu' era tot puresa.

Més gotas d' aygua no ha donat la pluja
ni grans de sorra té la mar salada
que la idea d' amor, que al cel se 'n puja,
llagrimas costa y plor y sanch vessada.

Damunt dels flamerals, en las fogueras,
damunt extesos de las creus romanas;
en, dentadas de ferro, rodas feras,
que, com llops, trossejavan las carns blanques,

los mártirs, per l' amor al cristianisme,
d' abnegació sens fi foren exemple,
y ompliren de cadavres tot l' abisme
que impedía fundá 'l católich temple.

Damunt de sas despallas sacrossantas
las altas catedrals se fonamentan,
y, si sos ossos petjan nostras plantas,
sos esperits en l' ayre nos alentan.

Suran dessota la rodona arcada
que l' art de la Bizanci galaneja,
lluhèn purs en la llum tornassolada
del gólich finestral, si 'l sol brilleja.

Ressonan en l' espay, quan las campanas
sos tochs van escampant pel dol ó festa,
y fan sentir las oracions cristianas
que dels dubtes del cor matan l' aresta.

Y ells, ells son los que, infiltrantse hermosos
á dins la sanch, la abnegació crearen
de tants héroes sublims, sers generosos
que en llibertat la esclavitut tornaren.

Per ells no porta ja 'l vassall cadenas,
per ells lo mon sa llibertat pregonas,
per ells, en goigs tornantse tantas penas,
no es ja una argolla la real corona.

Per ells, qu' alentan en las heroínas
qu' avuy la Caritat te per germanas,
troba 'l ferit consolacions divinas
ans de morir en lluytas inhumanas.

Per ells la redempció troba 'l salvatge
que nous mártirs d' amor van á oferirli,
no exigintli més vot de vassallatge
que adorá 'l nom de Deu, que van á dirli.

Per ells, al cim de las més alterosas
montanyas aspras de la nostra terra,
veuréu, ab l' herba rodolant confosas,
d' aquells que va esfondrar l' odi y la guerra,

soberchs castells feudals, las pedras duras
que foren sos marlets y sas murallas,
y son llosas avuy de sepulturas
de sos senyors ferits en cent batallas.

Miréulas ab menyspreu; las que muntáren
la cambra del mal us, la barbacana
de l' alta torre, hont tants vassalls penjáren
y las presons d' una ambició inhumana,

avuy, lligadas entre xarxas d' herba,
damunt hi volan blancas papallonas,
y, si en alguna encara s' hi conserva
trossos d' escuts y cercles de coronas,

ó la recull, fanátich, l' anticuari,
ó 'l feble nin, juganhti, la rodola;
y la estimba, com fentse tributari
del pregon fondo, que 'l passat s' engola.

Aixís, si avuy la llibertat encanta
y los grillons rodaren á un abisme,
se deu tot al amor y á la fe santa
dels mártirs sacrossants del cristianisme.

FREDERICH SOLER

SANCH DEL POBLE

Catalunya.

lluminaries del trench d' auba
al colgar-se 'l sol retrau...
Que alegrías feyan unas!
Que tristor las altrás fan!

Clarejar de l' infantesa
te la vida al ponentar:
l' esperit frisós vol veure
lo que l' auba acaroná.

Y s' hi aboca la memoria
enternida y febrejant,
y esbatega l' anyoransa
de celistias matinals.

Sol de vida va colgantsem,
y á la tebia claretat
que derrama veig reviuire
mos primers recorts d' infant.

Llunya vall de pagesía
m' aclareix lo cap al tart;
mes.. als ulls fa venir llagrimas
la visió d' aqueixa vall.

Els pagesos hi eran pobres,
pro menjavan treballant:
pa moresch duyan als llavis
á mancansas de pa blanch.

Si 's planyían de grans penas,
se 'n sabían conhortar
senyant pa ab la gavineta
que l' any vuyt los desfermá.

Al flameig de la llar viva,
los rosaris á las mans,
«Alabat sia Deu!» era
lo respost del seu penar.

¿Y es assí hont ma edat primera
malaltussa hi va trobar
rojo fresca per las galdas,
pér las venas bona sanch?

¿Es assí hont la pagesía
vaig aprendre d' estimar
escoltant rahons y ditas,
saborint costums y cants?

¿Es assí hont la llevor dolça
de la Patria 'm germiná
cor endins, y va arrelárse'mhi
per amor y dignitat?

Sol ponent que, ans d'enfonzarte
dins la nit, celistias fas
de trench d' auba y aclareixes
lo terror dels primers anys,

cuyta, sol, á aponentarte!
¡còlgat, sol, aviat, aviat,
que fins gela 'l moll dels ossos
lo que 'm vas il·luminant!

Vells y pobres solitaris
pel dolor aclaparats,
front caygut, ullada sópida,
cap y brassos tremolant,

més que vius semblan cadavers
per la fossa retornats
que vaguejan per llars mortas
y revolts agonitzants.

Mala lley desentranyada
al jovent se n' emportá,
y tot sembla empedreir-se
d'estrenyor y de fredat.

¡Guerra, guerra malebida,
n' has malmés de bona sanch
per rescat d'honra sens honra
mal venuda pels encants!

Mala lley desentranyada,
¿fins y á quan perdurarás
per delmar amors dels pobres,
per dragálshi fills y pa?

¿Fins y á quan, pares y mares,
vos será crim l' engendrar
y més crim la santa ditxa
de mirarvos als fills grans?

Vil tribut de sanch del poble,
lladre odiós de camí ral,
al infern torna per sempre!
del infern no tornis may!

¡POBRETA !

¡Pobreta barca! Fa quinze días
que treus lo fetje del calafat;
més mal treballi no t' aparías...
Ja no ets ni sombra del qu' has estat.

Tant goig que feyas quan te portava
ton patró, 'l Jordi, cap á Salou,
y de garrofas te curullava,
que, orgulloseta, may deyas prou.

Tant qu' al Mas nostre de la Ribera
te contemplávam aná' y venf',
deixant boy sempre ben endarrera
la balandreta del Agustí.

¡Y aixó que fóreu las dos compradas
al mateix mestre pel mateix preu
y totes duas aparelladas
com cap més barca pel mar s' hi veu!

Tota la Costa ja 't coneixía,
y 'ls de las Illas y 'ls del Algé,
que fins baixáres á Morería
quan carregavas pel Esquerré.

May ni las rocas ni las onadas
t' han pogut veure jaure als sorrals,
que ni fugías las llevantadas
ni t' espantavan los temporals.

Y avuy ¡pobreta! vella y malmesa
ni 't troban bona per aná al *bou*,
y veus los días de ta vellesa
secant las xarxas dels de Salou.

F. BARTRINA

ELEGÍA

A LA MORT DE MA ESPOSA

¡Qué sol estich, Deu meu!: ¡Y cóm m' anyoro
mancat del dols escalf y las caricias
del sér angelical qu' un jorn me dáreu
y qu' ara ¡oh lás de mí! resolt heu pëndrem'!

¿Per qué ho heu fet, Senyor?: ¿per qué, per sempre,
los días de ma vida, en la nit fosca
del qui ni espera res, ní res desitja,
los havéu endinzat com pes inútil
que 's llensa al mar y en sos abíms s' enfonza
pera sempre també, mentre 'l mon rodi?...

¡No la veuré may més... may més!: ¡cóm ploro al dirho!
per sempre la he perduda á l'amor meva,...
la dolsa companyona en qui trobavan
repós suáu lo meu front; besos, mos llávis;
consols mon pobre cor; consells suavíssims
ma pensa quan se veyá enterbolida
pe'l báu ensopidor del negre dubte!...

¡No la veuré may més!... ¡may més!... La tinch perduda
la mare de mos fills, que la seguían
¡los pobrissons! manyachs com á la ovella
segueixla, tot belant, lo corder tendre!;
ni ja, de sas virtuts, ¡erol suavíssim
en quíns perfums, de goig m' ubriagava!,
l' aroma sentiré per' rabejarmhi
com á bestreta de la qu' al cel se gosa!...

Jo no voldría pas, Senyor, oféndrevos,
ni deixar d' acatar vostres designis
devant del quals mon front, humil acoto!;
peró.... ¿Per qué, Senyor, me l' havéu presa
la meva dolsa amor, la vida mia?:
¿per qué l' havéu copsat de ma existencia
la branca de ma única esperansa?:...
sens' ella ¿qué faré?... vers hont mos passos
s' enmenarán en eix desert horrible
del qual me 'n fou lo deliciós oássis?

Camino errant... perdut, sens' esma... y 'm pesan
més qu' á un vell aixacrós las meas camas:
miro endevant... y 'l cos no 'm dona sombra
perque 'l sol de sos ulls fa que 's projecti
enrera,... enrera,... en lo que fou un dia!...
me tombo... y 'm giro... y també llavoras
ma sombra desapareix... tristament fosa
en la boyror de la tempesta inmensa
qu' al entorn meu bramula y 's desenroutla!...

Y 'l temps... rodolará!: los frets que glassan
los frets qu' ella temía y que l' han morta,
passarán molt en breu y 'ls ayres tébis
aixamplarán lo pit dels richs y 'ls pobres;...
y 'ls aucells cantarán .. y las floretas
s' adornarán bonicas y vistosas;...
y las espigas granarán per' cáurer
al tall dels segadors... y 'ls ceps, com sempre,
voldrán inutilment sota dels pámpols
guardar los richs gotíms, que l' home enveja;

y l' oliver amostrearà sa fruyta
 pera avisar que la tardor s' atansa
 fent de portell als negres frets ben prompte:...
 y ella... ¡ja no hi serà!... ¡no hi es!... ¡Per sempre
 de mí ha fugit, Deu meu!: may més florida
 treurà son cos gentil. . ni sos purs llàvis
 dirán un mot... ni un prech... ni una paraula
 pera endolsir ma tétrica anyoransa!...

Senyor... Senyor! ¡qu' es trist aixís lo víurer!:
 cap planta, sens' terror, pot arraparse
 ni treurer fullas, ni aguantars'... ni créixer!:...
 ¿cóm puch, donchs, víurer jo sens' l' amor meva?:
 ¿per qué me l' havéu presa?:... váreu dárme-la
 com l' Eva á Adam... en l' instant suavíssim
 que 'm deixondíreu per' qu' amás lo víurer...
 ¡Tornáumela, Deu meu!: per pietat, prenéume
 també, Senyor, de cop ma pobra vida
 y ahont sia l' amor meva... allá duhéume!

JOSEPH M. VALLS Y VICENS

Janer de 1897.

